

Norsk institutt for
kulturminneforskning

30 AUG 2005

Statsbygg
Postboks 8106 Dep.
0032 Oslo

Deres ref: Arnold Pedersen
Vår ref: 189/05/554.1/ÅBe
Sted: Bergen
Dato: 24.08.2005

PROSJEKT NYBYGG GULATING LAGMANNSRETT

Vi viser til Deres fax 23.08.2005 og vedlegger rapport vedrørende arkeologisk undersøkelse av geotekniske boreprøver, og arkeologisk forundersøkelse i Rådhuskvartalet, Bergen.

Med vennlig hilsen

for
Rory Dunlop
Prosjektleder

Vedlegg

Et institutt i Miljøalliansen

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00
Telefax: 23 35 50 01

NIKU Distriktskontor
Gamlebyen
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00
Telefax: 23 35 50 01

NIKU
Distriktskontor
Nedre Langgate 30 D
Postboks 570 Sentrum
3101 TØNSBERG
Telefon: 33 33 41 60
Telefax: 33 31 61 86

NIKU
Distriktskontor
Dreggsalm. 3
Postboks 4112 Dreggen
5835 BERGEN
Telefon: 55 90 23 70
Telefax: 55 23 05 19

NIKU
Distriktskontor
Kjøpmannsgt. 25
7013 TRONDHEIM
Telefon: 73 59 22 42
Telefax: 73 59 21 10

NIKU
Distriktskontor
Polarmiljøseneteret
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00
Telefax: 77 75 04 01

Rapport / Arkeologiske utgravninger

Rådhuskvartalet(-gaten) Bergen, 2001

Arkeologisk undersøkelse av geotekniske
boreprøver, og arkeologisk forundersøkelse

Rory Dunlop

Rådhuskvartalet(-gaten), Bergen, 2001: Arkeologisk undersøkelse av geotekniske boreprøver, og arkeologisk forundersøkelse

1 Innledning

Det vises til følgende sakspapirer: Brev datert 18.5.2001 fra Statsbygg til Riksantikvaren Distriktskontor Nord; oppdragsbestilling datert 12.6.2001 fra Riksantikvaren Distriktskontor Nord til NIKUs distriktskontor Bergen; og prosjektbeskrivelse utarbeidet 21.6.2001 av NIKUs distriktskontor Bergen. Tiltakshaver var Statsbygg.

Statsbygg har fått i oppdrag å stå for oppføring av nytt bygg for Gulating lagmannsrett på en tomt i den sørvestre delen av Rådhuskvartalet, Bergen. Det aktuelle byggeområdet omfatter hele eller deler av gnr./bnr. 166/646, gnr./bnr. 166/649, gnr./bnr. 166/651 og gnr./bnr. 166/638, og det dekker ca. 2.750 m². Hele tomten ligger innenfor det sammenhengende automatisk fredete kulturminnet "Middelalderbyen Bergen".

I forbindelse med prosjektering for det planlagte nybygget skulle det foretas både geotekniske og arkeologiske forundersøkelser (se oversiktsplan). De geotekniske forundersøkelsene ble utført først, og NOTEBY AS var ansvarlig for boreprogrammet. 14 totalsonderinger ble foretatt 13-16.8.2001; disse ble ikke overvåket av arkeolog. 17.8.2001 ble det foretatt naverboring ved fire utvalgte punkter, og dette arbeidet ble overvåket av A. R. Dunlop, prosjektleder ved NIKUs distriktskontor Bergen. Hvor mulig ble det boret ned én meter av gangen, og hver borelengde ble først rensket og så inspisert av både boreleder og arkeolog, og de mest interessante ble fotografert av arkeolog (i alt fem fargebilder). Borelederen samlet inn prøver fra de fleste lengdene, og disse ble nærmere undersøkt 22.8.2001 i NOTEBYs laboratorium av arkeolog. Den arkeologiske forundersøkelsen ble foretatt 30-31.8.2001 av Dunlop, mens entreprenørfirmaet Stensland og Tyssøy AS var ansvarlig for selve maskingravingen.

Oppdraget har NIKU prosjektnummer 22382000, og papirene er ellers å finne i Riksantikvaren Distriktskontor Vest sitt topografisk-/saksarkiv under «E-248/9.1 Rådhuskvartalet».

2 Arkeologiske, historiske og topografiske opplysninger

Den aktuelle byggetomten ligger på sørvestsiden av en rygg som skråner nedover fra det gamle Rådhuset til Kaigaten. I middelalderen gikk strandlinjen til Alrekstadvågen – hvis innerste del nå utgjøres av Lille Lungegårdsvannet – noe nord for Kaigaten. Den middelalderske **bybebyggelsen** i dette området ser ut aldri til å ha nådd sør for Det gamle Rådhuset, og således ligger tomten trolig utenfor den søndre grensen til selve middelalderbyen. Imidlertid var skråningen ned mot Alrekstadvågen en del av middelalderbyens takmark, og området kan utmerket ha blitt benyttet til diverse formål gjennom middelalderen. Tilstedeværelsen av forhistoriske levninger kan heller ikke utelukkes uten videre – det er faktisk langs "aksen" fra Nonneseter til Nordnespynten at de fleste forhistoriske levningene hittil funnet innenfor bygrensen er lokalisert.

Tidligere arkeologiske undersøkelser ved Det gamle Rådhuset, ved det nye Rådhuset, ved Manufakturhuset, i Peter Motzfeldts gate/Kaigaten, og i Kaigaten ved den tidligere Narvesen kiosken, har ikke påvist tilstedeværelsen av automatisk fredete kulturminner i de undersøkte lokalitetene. Derimot ble trekull fra et mulig dyrkningslag i den søndre delen av tomten Allehelgens gate 3-5 (gnr./bnr. 166/672) ^{14}C -datert til BP 630 \pm 35, som kalibreres til 1310-1385 e.Kr. I tillegg har ^{14}C -datering av prøvemateriale fra en boreprøve ved Musikkpaviljongen i Byparken påvist tilstedeværelsen av både middelalderske og forhistoriske avsetninger i det som tidligere var den innerste delen av Alrekstadvågen.

Tykkelsen til kulturlag i dette området kan variere betraktelig. Boreprøver forett av NOTEBY i Christies gate i 1999 viser at det oppe ved Brannstasjonen er kun 0,5 meter fra dagens overflate til fjell, mens det ved møtepunktet Starvhusgaten/Kaigaten/Christies gate kan være opptil 5,0 meter med "løsmasser", en betegnelse som omfatter bl.a. organiske kulturlag. Dette bildet av topografien ble bekreftet ved de nyeste totalsonderingene.

Ut fra de tilgjengelige opplysningene måtte man således konkludere at tilstedeværelsen av automatisk fredete kulturminner innenfor det aktuelle området ikke kunne utelukkes.

3 Naverboringene: observasjoner i felt og laboratorium

3.1 Naverboring 1

Boringen ble foretatt like ved NOTEBYs totalsonderingspunkt 1 (T1), som ligger i den planlagte tomtens vestre hjørne. Punktet har koordinater X66592.0/Y60009.6, og dagens overflate ligger 2.9 meter over havet (heretter forkortet til "moh").

Dybde fra
overflaten

Beskrivelse av lengdens innhold

0,0-1,0m Generelle fyllmasser eller omrotete masser

1,0-2,0m Som forrige, men mer tegn til humusholdig jord; etterreformatisk rød-godsskår på ca. 1,6-1,7m dybde (1.2-1.3 moh). En større murpussklump ble funnet under undersøkelse i laboratoriet. Dette sjiktet virket veldig steinholdig, fordi boret hadde vansker med å trenge igjennom

2,0-3,0m Kulturlag: humusholdig jord med mye stein og tegl, samt noen organiske komponenter som hasselnøttskall, dyrebeinstykker og trekull. Fotografert (film 1, bilde 1)

3,0-4,0m Kulturlag: som forrige, men mindre organisk innhold. Mulig overgang til naturbakke ved ca. 3,8m dybde (± 0.9 moh). Teglstykker virket å forekomme hele veien ned til overgangen. Fotografert (film 1, bilde 2)

4,0-4,8m Naturlige masser (grov sand, grus, småstein). Boret stoppet på 4,8m dybde (± 1.9 moh)

3.2 Naverboring 2

Boringen ble foretatt like ved NOTEBYs totalsonderingspunkt 6 (T6), som ligger mot midten av den planlagte tomten. Punktet har koordinater X66592.5/Y60033.3, og dagens overflate ligger 3.0 moh.

<u>Dybde fra overflaten</u>	<u>Beskrivelse av lengdens innhold</u>
0,0-1,0m	Generelle fyllmasser øverst; mye tegl fra 0,5m dybde
1,0-1,6m	Tegl, stein, sand. Boret stoppet på 1,6m dybde (1.4 moh), så måtte det forbores et hull, for så å gå tilbake til naverbor
1,6-2,6m	Lite hang fast på boret, men det virket å være samme masser som forrige. Fotografert (film 1, bilde 3)
2,6-3,2m	Grove masser med mye tegl, og tegn til kulturlag bestående av gråsvart sand- og grusholdig jord; et skår av moderne rødgoods ble funnet under undersøkelse i laboratoriet. Boret stoppet på 3,2m dybde (± 0.2 moh), men trolig ikke i naturlige masser

3.3 Naverboring 3

Boringen ble foretatt like ved NOTEBYs totalsonderingspunkt 8 (T8), som ligger mot den planlagte tomtens østre hjørne. Punktet har koordinater X66575.5/Y60070.6, og dagens overflate ligger 3.2 moh.

<u>Dybde fra overflaten</u>	<u>Beskrivelse av lengdens innhold</u>
0,0-1,0m	Pukk, generelle fyllmasser
1,0-2,0m	Minerogene fyllmasser med rød og gul tegl. Dette sjiktet virket veldig steinholdig, fordi boret hadde vansker med å trenge igjennom
2,0-3,0m	Kulturlag: grå humus-, grus- og steinholdig jord med tegl, vindusglass, glassflaskebunn, noen lærbiter, østerskjellstykker, og organiske komponenter som treflis, mose og hasselnøttskall. Lengden ble delt i to poser, men det var ingen vesentlig innholdsforskjell mellom posene da disse ble undersøkt i laboratoriet. Fotografert (film 1, bilde 4)
3,0-4,0m	Naturlige masser, trolig morene. Det virker som om det må være forholdsvis rask overgang til naturbakke ved ca. 3,0m dybde (0.2 moh)
4,0-4,9m	Ingen ting hang fast på boret (pga. mye vann i borehullet, og rystelser da boret ble trukket opp igjen). Boret stoppet på 4,9m dybde (± 1.7 moh)

3.4 Naverboring 4

Boringen ble foretatt like ved NOTEBYs totalsonderingspunkt 11 (T11), som ligger noe øst for midten av den planlagte tomtens nordøstre halvdel. Punktet har koordinater X66602.6/Y60060.2, og dagens overflate ligger 3.1 moh.

Dybde fra

overflaten

Beskrivelse av lengdens innhold

0,0-1,0m

Sand-, grus- og steinholdige fyllmasser med tegl; ett skår av moderne glass fra 0,5m dybde (2.6 moh)

1,0-1,7m

Kulturlag: grå sand- og grusholdig humus, noe tegl og en del organiske komponenter som dyrebeinstykker og treflis; skår av vindusglass og etterreformatorsk keramikk ble funnet under undersøkelse i laboratoriet. Mulig overgang til naturlige masser ved 1,6m dybde (1.5 moh); ifølge totalsonderingen ligger fjell her på 1,8m dybde (1.3 moh). Fotografert (film 1, bilde 5)

3.5 Undersøkelsen av naverboringene: konklusjon

Observasjonene viser at i det berørte området finnes kulturlag med opptil drøye to meters tykkelse. Flesteparten av kulturlagene kan trygt antas å være fra etterreformatorsk og moderne tid, men det var imidlertid vanskelig å tidfeste de laveste kulturlagene med sikkerhet, og ved naverboringpunkt 2 lyktes det heller ikke å komme ned til naturlige masser.

Resultatene av undersøkelsen av naverboringene viste at det var ønskelig å gjennomføre den arkeologiske forundersøkelsen. De opprinnelige planene for forundersøkelsen gikk ut på at det skulle graves minst to større prøvehull – ett i tomtens nordre halvdel, og ett i tomtens søndre halvdel. Det var imidlertid ikke praktisk mulig å grave et stort prøvehull i den planlagte tomtens nordøstre halvdel, på grunn av Brannvesenets behov for parkering, samt tilstedeværelsen av tekniske installasjoner i grunnen, men velvillig ga Brannvesenet tillatelse til åpning av et mindre hull eller kort sjakt i den sørøstre delen av parkeringsplassen.

4 Den arkeologiske forundersøkelsen

4.1 Generelt

Den arkeologiske undersøkelsen bestod av to prøvehull, som ble undersøkt 30-31.08.2001. Begge to ble gravd med mellomstor maskin, mens nødvendig opprensning av flater ble foretatt manuelt av arkeolog. De registrerte lagene og konstruksjonene er ikke blitt delt inn i "faser" eller lignende relativkronologiske enheter.

4.2 Hull 1

Lag: 1, 2, 3, 4, 5

Konstruksjoner: K1, K2, K3

Se plan 1 og profil 1.

Hull 1 lå mot vest i tomtens søndre halvdel, i plenen mellom Kaigaten og Rådhusgaten. Gressoverflaten lå 3,0 moh. Hullet målte ca. 3,0 m langt, opptil 1,5 m bredt, og var 2,0 m dypt på det dypeste; lengdeaksen var orientert nærmest nordsør. Det ble tegnet en punktprofil – profil 1 – midt på hullets søndre side, og denne var fullstendig

representativ av stratigrafien i området. Det ble også truffet på konstruksjoner langs tre av hullets sider, og disse ble tegnet i plan (plan 1). Før konstruksjonene beskrives, er det nok mest hensiktsmessig med en gjennomgang av stratigrafien, hovedsakelig basert på profil 1.

Øverst var gresstov/matjord, som for ordens skyld fikk betegnelsen lag 1. Overflaten lå 3,0 moh, og laget var opptil 0,4 m tykt. Det er helt klart påført i moderne tid, ikke akkumulert.

Under dette kom lag 2, et moderne utfyllingslag, eller rettere sagt rivningsmasser bestående av stein, murstein (de fleste røde, noen hele), takpannestykker, mørtel- og pussklumper, metallskrot, skår av moderne glass og keramikk. Overflaten lå 2,6 moh.

Det neste laget var lag 3, som kan karakteriseres som en redeponert naturavsetning. Det bestod av lysegrå/-grønn fin til grov sand, grus, småstein, enkelte større avrundete steiner; noen røde og gule teglstykker, enkelte små mørtelklumper, og noen få små lommer med humusholdig jord. Overflaten som vises i profil 1 lå 1,7-1,85 moh, men lagets overflate egentlig formet en haug som var på sitt høyeste langs hullets midtlinje, mens overflaten falt ganske sterkt mot vest og øst; dette vises best på bildene av hullets søndre ende.

Under lag 3 kom lag 4, hvis overflate lå ca. 1,4 moh. Dette lignet lag 3 i all hovedsak, men var mer oppblandet, bl.a. med en større andel humusholdige lommer og teglstykker. Egentlig representerer det den nedre delen av lag 3; den større grad av oppblanding skyldes at de første lastene av lag 3 kom i kontakt med bløte, organiske kulturlag.

Under lag 4 kom man ned i organiske kulturlag, som har fått et samlenummer: lag 5. På dette nivået – ca. 1,2 moh – traff man på grunnvannet, som raskt dekket hullets bunn. Således måtte avsetningene under lag 4 tas opp og undersøkes direkte i gravemaskinens skuff, så godt det lot seg gjøre. De fleste lagene var trolig avfall fra garverivirksomhet (bl.a. finoppmalt bark, samt en god del lærstykker), men det var også tegn til linser eller tynne sjikt med sand og skjell. På denne måten fikk man undersøkt avsetningene ned til ca. 0,6-0,7 moh, men undersøkelsen måtte oppgis før man kom ned i naturlige masser, dels fordi avsetningene etter hvert ble til "suppe", og dels fordi hullkantene begynte å rase ut. Det kunne konstateres at skår av keramikk og glass fra moderne tid – hvilket vil si fra etter ca. 1750 – var til stede hele veien.

Hull 1 var omgitt på tre sider av steinmur, betegnet K1, K2 og K3 (plan 1). K1 lå mot nord, K2 mot øst, og K3 mot vest. Murene var hovedsakelig dekket av lag 2; imidlertid er det helt sikkert at murene K2 og K3 er også eldre enn lag 3/4.

K2 og K3 løp nærmest nordsør; de lå helt parallelt med hverandre, og avstanden mellom dem var ca. 1,3m. Begge to var tørrmur av ganske regelmessige små og mellomstore gråsteinsblokker, bygget opp i noenlunde gjennomgående sjikt uten bruk av bindemiddel. Det var en del større hulrom mellom noen av steinene. K2 nådde opp til 2,05 moh på det høyeste, mens K3 nådde opp til 1,95 moh på det høyeste. K3 var blitt mer forstyrret eller ødelagt under riving – særlig i midtpartiet, hvor toppen på muren nådde bare opp til ca. 1,5 moh – enn K2. Verken bunnen til K2 eller til K3 ble avdekket under gravearbeidet, ei heller deres søndre avslutninger. Det er

vanskelig å si hva slags bygning K2 og K3 har tilhørt, men det er lite trolig at de har utgjort en del av én og samme bygning – til det ligger de for tett inntil hverandre.

K1 løp nærmest østvest langs prøvehullets nordre side, vinkelrett med K2 og K3, og nådde opp til 2,3 moh på det høyeste. Som K2 og K3 var den en tørrmur, men K1 var noe penere lagt enn de to andre. Den var høyst sannsynlig assosiert med et keramisk avløpsrør og et vannledning av jern, som løp parallelt med og tett inntil K1. Avløpsrøret lå ca. 2,1 moh, mens vannledningen lå ca. 1,8 moh. Anleggelsen av disse – som må ha skjedd samtidig – hadde medført fjerning av stein fra både K2 og K3. K1 var i en slags “forband” med K3, hvilket vil si at noen av steinene i K3 fortsatte noe innover i K1, men inntrykket var at K1 må være bygget “inni” og over den eksisterende muren K3. K1 var ikke i synlig “forband” med K2, derimot. Murens bunn ble ikke avdekket, og heller ikke dens vestre og østre avslutninger.

4.3 Hull 2

Lag: 6, 7, 8, 9, 10, 11

Konstruksjon: K4

Se profil 2.

Hull 2 lå mot øst i tomtens nordre halvdel, i parkeringsplassen bak det gamle Fengselet. Dagens asfalterte overflate lå 3,15 moh. Hullet målte ca. 2,5 m langt, opptil 1,5 m bredt, og var 1,8 m dypt på det dypeste; lengdeaksen var orientert nærmest østvest. Det ble tegnet en punktprofil – profil 2 – omtrent midt på hullets nordre side (koordinater X66602,5/Y60062,0), og denne var fullstendig representativ av stratigrafien i området.

Øverst under dagens asfaltdekke lå et fundamenteringslag av pukk og stein, som for ordens skyld har fått betegnelsen lag 6. Overflaten lå 3,1 moh.

Under dette kom lag 7, et moderne utfyllingslag, eller rettere sagt rivningsmasser bestående av stein, murstein (de fleste røde, noen hele), takpannestykker, mørtel- og pussklumper, metallskrot, skår av moderne glass og keramikk. Ut fra funntypene kan det tidligst være avsatt ca. 1750. Overflaten lå 2,85 moh.

Lag 7 dekket lag 8, som bestod av grå/brun løs (bare i den øvre delen) til kompakt humus med noen halvrotne treflis, trekull- og dyrebeinstykker, enkelte hasselnøttskall og skjellbiter, samt litt sand, grus og småstein. Laget inneholdt dessuten ganske mange gjenstander – skår av vindusglass, kritt Piper og rød gods, samt røde og gule teglstykker (ingen beholdt) – og hele sammensetningen indikerer bosetningsavfall fra nærliggende bebyggelse. Lagets øvre halvdel var ganske løs, sikkert på grunn av nedbrytning, mens den nedre halvdel var mye mer kompakt og lite oksydert; omtrent 50% av komponentene lå vannrett. Overflaten til lag 8 lå 2,1 moh.

Under lag 7, og delvis i lag 8, lå K4; den ble ikke tegnet i plan, bare fotografert. Konstruksjonen bestod av to tettliggende runde stokker, som løp parallell med hullets lengdeakse. Ytterveden var forholdsvis sterkt nedbrutt, mens kjerneveden var fremdeles hard. Oppå stokkene var det tegn til en tørrmur, eller i hvert fall et steinfundament uten bindemiddel, men det var vanskelig å skille steinene i lag 7 fra mulige steiner tilhørende muren. Denne konstruksjonsmetoden – stokker lagt ned som fundament for steinmur – var sikkert betinget av de løse underliggende jordmassene. Stokkene lå ca. 2,2 moh, og begge var ca. 20 cm i diameter.

Under lag 8 kom lag 9. Dette var trolig et brannlag, men et "spredt" eller omrottet brannlag bestående bare av ustrukturert trekull, samt noen få stykker av rød tegl. Overflaten lå 1,8 moh, og laget var ikke mer enn 2-3 cm tykt.

Det nederste kulturlaget i profil 2 var lag 10, som bestod av middelsbrun, lite oksydert humus med en god del vannrette, halvferske treflis (små til ganske store), en del neverflak, noen små røde teglstykker, og noen skår av alminnelig etterreformatrisk rødgoods. Laget ble merkbart mindre organisk mot bunnen. Overflaten lå 1,77 moh.

Under lag 10 kom lag 11. Dette var en naturavsetning bestående av grov sand, grus og småstein, samt en del avrundete steiner av mindre størrelse. Lagets farge varierte fra lysebrun/-gul til gråsvart, uvisst av hvilken grunn. Overflaten lå 1,7 moh.

Et lite fjellparti ble truffet helt i prøvehull 2 sin vestre ende. Fjelloverflaten lå ca. 1,6 moh, noe som stemmer noenlunde bra med nivået notert i NOTEBYs totalsonderingspunkt 11.

5 Datering

5.1 Generelt

Gjenstandene ble undersøkt og notert på stedet av prosjektleder A. R. Dunlop; ingen ble beholdt. ^{14}C -dateringen er utført ved Laboratoriet for Radiologisk Datering, NTNU, Trondheim.

5.2 Det arkeologiske dateringsgrunnlaget

Når det gjelder prøvehull 1, kunne det konstateres ut fra gjenstandene at de eldste påtruffede avsetningene (betegnet lag 5) ikke kan være eldre enn ca. 1750.

Når det gjelder prøvehull 2, gjenstandene som ble observert i lag 8 indikerer at laget ikke kan være avsatt før tidligst rundt 1600, mens lag 7 må være fra 17- eller tidlig 1800-tallet. Lag 10 – det nederste kulturlaget i prøvehull 2 – inneholdt noen skår av alminnelig etterreformatisk rødgoods, som i Bergen kan forekomme fra rundt midten av 1500-tallet.

5.3 Det naturvitenskapelige dateringsgrunnlaget

Fra lag 10 i prøvehull 2 ble det samlet inn to stykker never til ^{14}C -datering (tilvekstnummer 567/1). Datering ga resultatet BP 315 \pm 45, som kalibreres til 1510-1650 e.Kr.

Dette underbygger til en viss grad den arkeologiske datering. Selv om det er en liten sjanse at avsetningen av lag 10 begynte allerede i senmiddelalderen, kan man operere med arbeidshypotesen at laget ble avsatt i løpet av 1500-tallets andre halvdel. Lag 9 – som trolig representerer et brannlag – kan dermed stamme fra brannen i 1640, eller brannen i 1623, eller til og med brannen i 1582. Det er ikke mulig å si hvilken av disse er den mest sannsynlige kandidaten.

6 Konklusjon

Verken den geotekniske eller den arkeologiske forundersøkelsen har klart å påvise tilstedeværelsen av automatisk fredete kulturminner i de undersøkte lokalitetene. Resultatene styrker antagelsen om at den middelalderske **bybebyggelsen** aldri strakk seg lenger sørover enn til omkring der hvor Det gamle Rådhus nå står.

Ut fra de tilgjengelige opplysningene, synes det ikke å være grunnlag for å kreve en fullstendig arkeologisk undersøkelse av tomten i forkant av byggeprosjektet. Derimot kan det være aktuelt med en team av 2-4 arkeologer for å overvåke gravearbeidet; formålet med overvåkingen vil da være å sikre mot konflikt med eventuelle automatisk fredete kulturminner, og for å registrere annet arkeologisk kildemateriale.

7 Summary

In August 2001, an archaeologist from the Bergen office of the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research carried out minor trial investigations in advance of planned development of a site on the southern edge of Bergen's town centre. The investigations involved the digging – by machine – of two test-pits, one in the northern and one in the southern half of the site. Prior to this, four geotechnical test-drillings had been supervised by the archaeologist, with the material brought up by the drill being examined on the spot. Neither the archaeological nor the geotechnical investigations produced clear-cut evidence for the presence of automatically protected archaeological remains. The oldest deposit in the northern test-pit can probably be dated to the mid-16th century, though there is a slight possibility – based on a single radiocarbon dating – that its deposition may have started by the very end of the medieval period. These results support the hypothesis that the built-up area of medieval Bergen never extended further south of where the Old Town Hall stands today.

8 Dokumentasjon

- To originale felttegninger (profiler), rentegnet for rapporten
- Funnregistreringsskjema, med kopi
- Lag og konstruksjoner oppskrevet i *samlet lag-/konstruksjonsprotokollbok IV*
- Rapport på PC (filnavn 22382#1.doc)
- 26 fargebilder
- Fotoliste (filnavn 22382fot.xls)
- Profilkommentarene, foto-, funn-, lag- og konstruksjonsopplysninger finnes som tabeller i MS-Access database med filnavn 22382dba.mdb; koblingsskjemaer laget

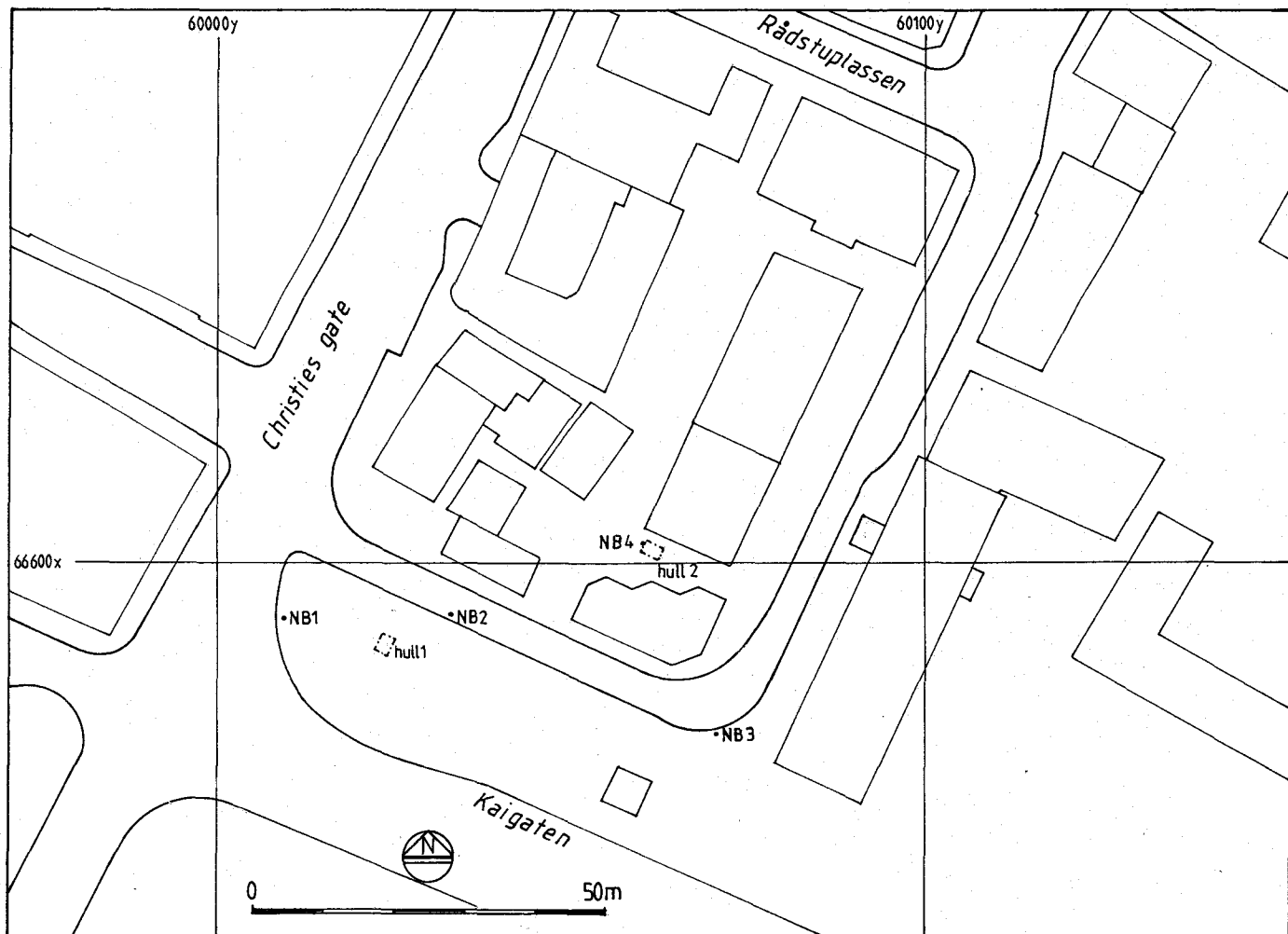
Vedlagte tegninger

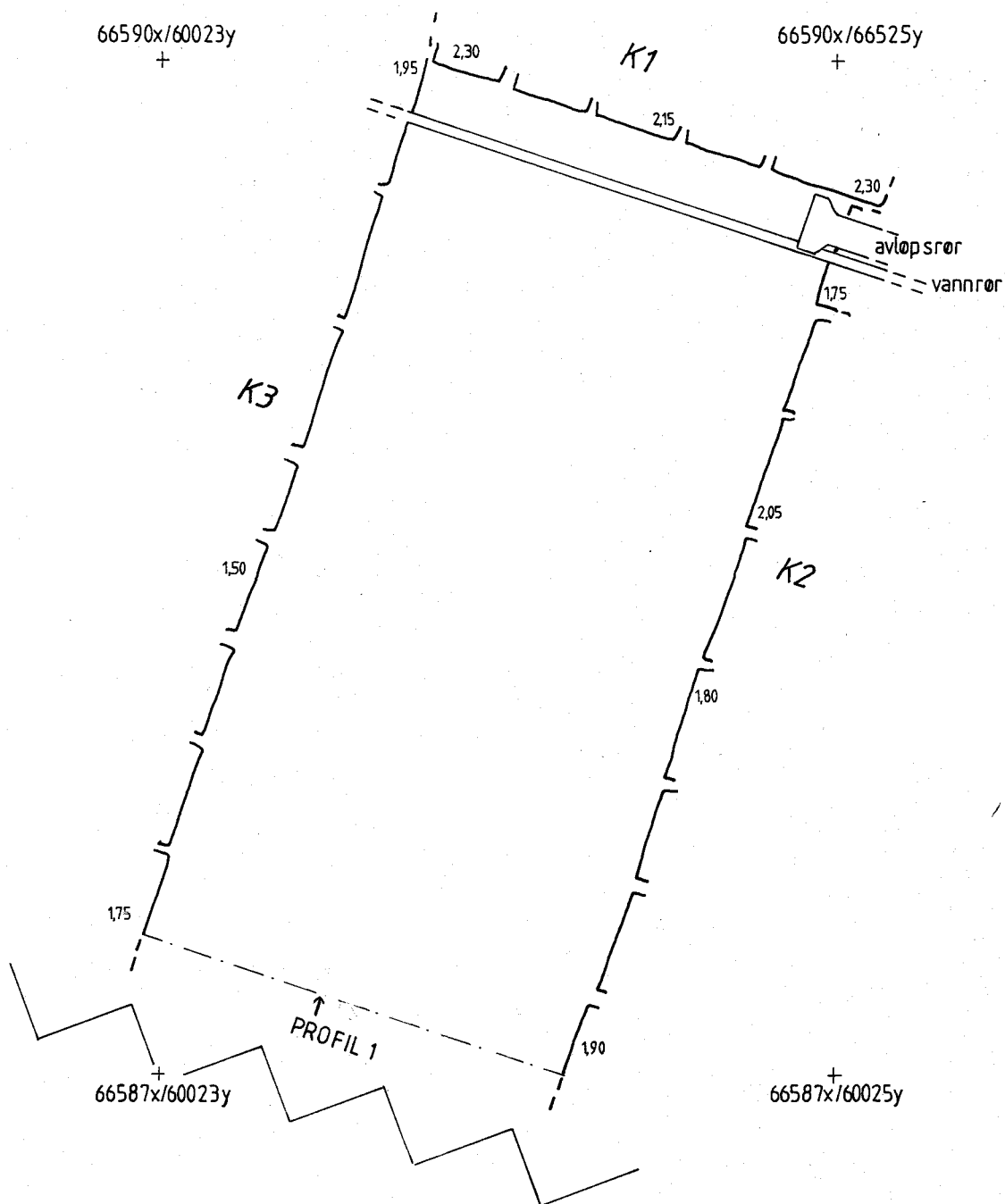
Oversikt: lokalisering av boreprøvene og prøvehullene

Plan 1

Profil 1

Profil 2

NIKU prosj. 22382000
 Rådhuskvartalet, 2001
 Hull 1
 Sit. skisse, plan 1
 30.08.01, ARD

→ VNV

66587,20x/60023,55y
+

3,00moh

3,00moh

①

②

③

④

----- vann

⑤

0 1m

NIKU prosj. 22382000
Rådhuskvartalet, 2001
Hull 1
Profil 1
30.08.01, ARD

VNV ←

66602,5x160062,0y
+

3,00moh

==== asphalt

⑥

3,00moh

⑦

⑧

567/1

⑨

⑩

⑪

0 1m

NIKU prosj. 22382000
Rådhuskvartalet, 2001
Hull 2
Profil 2
31.08.01,ARD